

Lausunto sosiaalisen luototuksen uudistamista koskevasta hallituksen esityksestä

Espoo kiittää valmistelijoita ehdotuksesta ja mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä liittyen sosiaalisen luototuksen muuttamiseen. Sosiaalisen luototuksen palvelua ei tähän asti ole ollut tarjolla muissa tulevan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnissa, joten Espoo lausuu myös koko tulevan hyvinvointialueen näkökulmasta.

Ylivelkaantumisen ja maksuhäiriöiden voimakas lisääntyminen viime vuosina on lisännyt tarvetta niin taloussosiaalityön kehittämiseen kuin sosiaalisen luototuksen laajentamiseen. Espoo pitää ylivelkaantumiskehitystä huolestuttavana, ja hallitusohjelmassa ylivelkaantumisen ehkäisemiseksi esitettyjä keinoja tarpeellisina (mm. laki sosiaalisen luototuksen lain muuttamisesta 1133/2002, luottotietomerkinän poistuminen kuukauden kuluttua maksun jälkeen HE 109/2021, positiivinen luottotietorekisteri HE 22/2022).

Espoo pitää kannattavana ehdotusta sosiaalisen luototuksen lakisääteisyydestä koskemaan hyvinvointialuetta asukkaiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnista sosiaalista luototusta tarjotaan tällä hetkellä ainoastaan Espoossa. Sosiaaliseseen luototukseen liittyvä taloudellinen neuvonta ja ohjaus on niin ikään tärkeää yhteistyössä taloussosiaalityön vahvistamisen kanssa (mm. ehdotus uudesta pykälästä sosiaalihuoltolaki 14.1 § 3b).

Sosiaalisen luototuksen järjestäminen siirtyisi kunnilta hyvinvointialueelle nykyisessä vapaaehtoisessa muodossaan myös Sote100-lakipaketin myötä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

Kohta 4.2.1 Taloudelliset vaikutukset: Sosiaalinen luototus olisi ehdotuksen mukaan määrärahasidonnainen. Palvelua tarjottaisiin määrärahan puitteissa, ja luottopääoma rahoitettaisiin kertaluonteisella valtionavulla. Palvelua voitaisiin järjestää esityksen mukaan joko olemassa olevin resurssein laajenemaan koko hyvinvointialueelle, tai kouluttamalla henkilöstöä. Toiminnan laajentuminen koko hyvinvointialueelle edellyttää ehdottomasti niin henkilöstön, tietojärjestelmien kuin muiden palvelun järjestämiseen liittyvien menojen kohdentamista valtionavustuksessa. Esityksessä mainitaan, että sosiaalisesta luototuksesta tehdyn selvityksen perusteella tarvittaviksi henkilöstöresursseiksi sosiaalisen luototuksen asiakastyön osalta arvioitiin keskimäärin noin 4 henkilötyövuotta per hyvinvointialue. Hallinnollistekniseen työhön ja johtamiseen sekä kehittämiseen arvioitiin selvityksen perusteella tarvittavan noin 2,5 henkilötyövuotta hyvinvointialuetta kohden. Nykyisellään resurssit ovat Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen osalta riittämättömät: Espoossa sosiaalisen luoton parissa on työskennellyt tähän asti 2 henkilöä.

Espoo katsoo, että ei ole realistista, että esim. kaikki työikäisten kanssa taloussosiaalityötä tekevät ottaisivat sosiaalisen luototuksen osaamisalueen haltuun. Työ vaatii laaja-alaista tietoa ylivelkaantuneisuudesta ja sen syistä, velkojakentän tuntemista ja laajoja työvaiheita mm. asiakkaan taloudellisen tilanteen selvittämiseen ja velkojen kattavaan kartoittamiseen liittyen, jotta ylivelkatilanteet saadaan tosiasiallisesti katkaistua ja kestävästi ratkaistua. On tärkeää, että palvelun tavoitteiden saavuttamisen ja tasalaatuisuuden takaamiseksi sosiaalisia luottoja myöntävät ko. palveluun keskittyvät työntekijät.

Espoo esittää, että sosiaalisen luototuksen valtakunnallistamisen yhteydessä pyritään järjestelmähankintojen koordinoimiseen siten, että siirtymäkauden jälkeen järjestelmät olisivat yhtenäiset koko Suomessa. Tämä oletettavasti säästäisi pitkässä juoksussa hyvinvointialueiden kustannuksia, selkeyttäisi valtionavustusten jakamista, ja helpottaisi mm. kouluttamista, toiminnan kehittämistä ja hyvinvointialueiden yhteistyötä.

Kohta 4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Espoo katsoo, että hallituksen esityksen mukaisesti on erittäin tärkeää, että sosiaalisen luototuksen ja talous- ja velkaneuvonnan sekä sosiaalitoimen yhteistyön tulee olla säännöllistä niin asiakastyön osalta, kuin muun tietojen vaihdon ja koulutuksen osalta.

Espoo ei kannata, että Kela tarjoaisi sosiaalista luottoa velkaantuneille asiakkailleen. On selkeintä, että ei ole kahta rinnakkaista sosiaalisia luottoja myöntävää tahoa, vaan sosiaalinen luotto on erillinen yksikkönsä osana sosiaalihuollon taloudellisen tuen palvelua. On kuitenkin tärkeää, että yhteistyökäytänteet ovat selvät ja asiakasohjaus Kelan ja sosiaalisen luototuksen välillä toimii hyvin.

Espoon näkemyksen mukaan lainsäädännöllä on turvattava, että mikäli sosiaalinen luotto myönnetään velkojen järjestelyyn, luotonantajan on voitava ilmoittaa siitä luottotietomerkintä luoton takaisinmaksun ajalle. Koska merkinnästä ei saa ilmetä sosiaalihuollon asiakkuus, ehdottaa Espoo, että luotonantajan on voitava ilmoittaa positiiviseen luottotietorekisteriin merkintä ”Vapaaehtoinen velkajärjestely” josta ei ilmenisi sosiaalihuollon asiakkuus. Vaihtoehtoisesti asiakas sitoutuu allekirjoituksella siihen, että luotonmyöntäjä saa ilmoittaa asiakkaan puolesta omaehtoisen luottokiellon, joka on voimassa koko luoton takaisinmaksun ajan. Espoon katsoo, että sosiaalisesta luotosta ilmoitettava luottotietomerkintä ei voi olla asiakkaan oman ilmoituksen varassa/poistettavissa uudelleen velkaantumisen riskin johdosta (omaehtoinen luottokiello).

Kohta 4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Espoo on samaa mieltä hallituksen esityksen kanssa, että sosiaalista luototusta ei tule käyttää, mikäli henkilön on mahdollista saada kohtuuehtoinen rahoitus markkinoilla toimivien rahoituslaitosten tarjoamilla luotoilla. Espoo pyytää lisäämään, että henkilön on tarvittaessa esitettävä asiasta tosite tai muulla tavoin todistettava.

Kohta 7 Säännöskohtaiset perustelut, muutamia huomioita

2 § Sosiaalisen luototuksen järjestäminen ja toimeenpano

Hyvinvointialueen sosiaalisen luototuksen asiakkuus aloittaisi sosiaalihuollon asiakkuuden ja sosiaalisen luototuksen asiakkaaseen sovellettaisiin, mitä säädetään sosiaalihuollon asiakkaasta. Sosiaalisen luototuksen asiakkaalle tulisi siten esimerkiksi laatia sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaisesti palvelutarpeen arviointi tarvittavassa laajuudessa. Palvelutarpeen arvioinnin toteuttaminen edellyttää sosiaalihuollon ammattipätevyyttä, jolloin avoimeksi jää rajaako lakiehdotus epäsuorasti sosiaalisen luoton pätevyysvaatimuksia. Sekä talouden asiantuntemusta (kaupallisen alan koulutus) että sosiaalihuollon asiantuntemusta tarvitaan järjestämään toimintaa esimerkiksi moniammatillisena tiimimallina.

Sosiaalisen luoton roolin vahvistaminen osana sosiaalihuoltoa on Espoon näkemyksen mukaan erittäin tärkeää. Moniammatillista tiimityötä - niin talouden kuin sosiaalihuollon osalta - tarvitaan, jotta taloussosiaalityön orientaatio saataisiin integroitua osaksi hyvinvointialueen sosiaalityön palvelukokonaisuutta aikuisille. Tämä vaatii huomattavan paljon nykyistä laajempia resursseja.

Espoon kaupunki kannattaa hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi sosiaalisesta luototuksesta annetun lain (1133/2002) muuttamisesta. Lain muuttaminen ja uuden lain vahvistaminen on tärkeää, jotta kaikki suomalaiset ovat yhdenvertaisesti ko. palvelun piirissä. Mikäli palvelu otetaan käyttöön koko maassa, mahdollistaa se entistä paremmin palvelun kestävän, laaja-alaisen ja pitkäjänteisen kehityksen, joka edelleen edistää sen vaikuttavuutta tukea taloudellisista ongelmista kärsiviä ihmisiä heidän itsenäistä toimintakykyä tukevalla menettelyllä.

Espoo ehdottaa lisäämään sanan ”viivästyskorke” seuraavaan lauseeseen: ”Hyvinvointialueen olisi perusteltua määritellä esimerkiksi kenelle ja millaisiin tarkoituksiin hyvinvointialueella sosiaalista luottoa myönnetään, hyvinvointialueella sosiaalisesta luotosta perittävä yleinen korko ja perusteet, joilla korkoa voidaan alentaa tai nostaa tai olla perimättä lainkaan, sekä laina-ajan maksimipituus.”

6 § Sosiaalista luottoa koskeva sopimus

Esityksessä ehdotetaan että ”sosiaalista luottoa koskevassa sopimuksessa olisi määriteltävä oikeus maksaa luotto ennenaikaisesti ja siitä mahdollisesti perittävän korvauksen määräytyminen.” Espoon kaupunki pyytää että voimassa pidetään nykyisen lain (1133/2002) kohta 7 §, jonka mukaan sosiaalisen luoton voi maksaa ennenaikaisesti takaisin ilman lisäkustannuksia.

7 a § Vapaakuukaudet

Espoo pitää yleisesti ottaen hyvänä, että lakiin ollaan lisäämässä maininta vapaakuukausista ja listataan siihen oikeuttavia syitä. Myös harkinnan jättäminen syiden osalta sosiaalihuollon ammattihenkilölle on tärkeää. Kuitenkaan kolme vapaakuukautta ei Espoon kokemuksen mukaan ole useinkaan riittävä keino tilanteen kokonaisvaltaiseen ratkaisuun, vaan on tilanteita, jossa asiakas tulee ohjata hakemaan väliaikaista (esim. maksimissaan 1 vuosi kerrallaan) tai pysyvää muutosta maksuohjelmalle. Tästä syystä esitämme harkittavaksi, että lisätään kohta 7 c §, jossa säädetään oikeudesta maksuohjelman väliaikaiseen tai pysyvään muutokseen esim. äitiysloman, lapsen syntymän, puolison kuoleman tai muun vastaavan maksuvaraun vaikuttavan syyn johdosta.

7 b § Maksuvapautus

Espoo lisää, että maksuvapautusta harkittaessa asiakkaan tilannetta on hyvä tarkastella esim. yksityishenkilön velkajärjestelyn (57/1993) edellytysten ja esteiden näkökulmasta: maksuvapautus voitaisi myöntää esim. jos sosiaalinen luotto on henkilön ainoa velka ja on todennäköistä että henkilö saisi yksityishenkilön velkajärjestelyn.

9 § Taloudellinen neuvonta ja ohjaus

Espoon mielestä on hyvä, että pykälää 9 taloudellista neuvontaa ja ohjausta tarkennetaan. Espoo ehdottaa harkittavaksi onko laissa tai sen valmistelutekstissä tai ministeriön mahdollisesti antamassa lisäohjeistuksessa syytä painottaa esim. nuorille

henkilöille tarjottavaa talousneuvontaa. Lisäksi Espoo ehdottaa harkittavaksi, tuleeko laissa määrätä, että sosiaalista luottoa on aina haettava henkilökohtaisesti asiakastapaamisella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin luotonhakijan ja luotonsaajan mahdollisuudesta keskustella sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa, kun hän on tätä pyytänyt. Espoossa sosiaalisen luoton työntekijät ovat talousneuvoja. Sosiaalisen luoton hakemiseen kuuluu tälläkin hetkellä laaja ohjaus ja neuvonta, myös niissä tilanteissa, kun sosiaalisen luoton myöntämisen edellytykset eivät täyty. Sosiaalinen luotto on ennen kaikkea luotonantoa, jota edeltää Espoossa kokonaisarviointi talousneuvojan kanssa, maksuvaralaskelma, ja edellytyksenä, että hakija pystyy maksamaan luoton takaisin. Katsomme tämän työskentelyn edellyttävän myös vahvaa kaupallista ja taloushallinnon osaamista, mitä ei sosiaalialan ammattihenkilöiltä samalla tavoin edellytetä.

Vaikka sosiaalinen luotto on osa sosiaalihuoltoa, ja uusi lakiesitys tätä tiivistä yhteyttä korostaa, katsomme, että sosiaalialan ammattihenkilön ammattitaito ei yksinään ole riittävä. Ehdotuksessa todetaan, että sosiaalisen luoton taloudellisen neuvonnan ja ohjauksen antaminen luotonhakijalle tai luotonsaajalle aloittaisi myös sosiaalihuoltolain mukaisen menettelyn huomioon ottaen erityisesti, mitä säädetään sosiaalihuoltolain 36 §:ssä palvelutarpeen arvioinnista ja sen tekemisestä.

Lisäksi Espoo pyytää, että laissa sosiaalisesta luotosta otetaan kantaa, onko sopimus sosiaalisesta luotosta yksityisoikeudellinen sopimus ja käsitelläänkö sosiaalisen luoton irtisanomista koskevat asiat yksityisoikeudellisena velka-asiana vai hallinto-oikeudellisena asiana.